UN EPISOD CONTROVERSAT DIN BIOGRAFIA UNUI FUNCȚIONAR AL BIBLIOTECII ACADEMIEI ROMÂNE. EPOPEEA PLAGIATULUI CĂRȚII LUI GHEORGHE CARDAȘ: *TRATAT DE BIBLIOGRAFIE* (1931)

SILVIU-CONSTANTIN NEDELCU
Biblioteca Academiei Române, București

A Controversial Episode from the Biography of an Employee of the Romanian Academy Library. The Saga of the Plagiarism of Gheorghe Cardaș's Book: *Tratat de bibliografie* (1931)

ABSTRACT

The present text aims to recount a lesser-known episode from the biography of Gheorghe Cardaș (1899-1983). He worked as a clerk at the Romanian Academy Library, more precisely at the Manuscript Service during the years 1921-1933. Gh. Cardaș published in 1931 at "Bucovina" Publishing House a book called *Tratat de bibliografie*, a work that caused a storm of reactions in the interwar press of that year and later. Several articles appeared in the newspapers of the time (*Lupta*, *Adevărul literar și artistic*, *Universul* și *Epoca*) that exposed the plagiarism committed by Cardaș from the works of Al.-Sadi Ionescu, a former librarian at the Romanian Academy. His most "scientific" challenger who "beat him" with his own weapons was professor and bibliologist Nicolae Georgescu-Tistu, but even professor Ioachim Crăciun from Cluj was not gentler with him. The saga of Gheorghe Cardaș's plagiarism ended with the author's accusation against the publishing house that allegedly sabotaged him by removing quotation marks and references. It is certain that this event is not mentioned in his biography published in 1938. Unfortunately, he was not even remembered as a collaborator or author of the monumental work *Bibliografia Românească Veche*, on which he had worked together with Al.-Sadi Ionescu or Ioan Bianu for 12 years while he was an employee of the Romanian Academy Library.

Cuvinte-cheie: Biblioteca Academiei Române, Gheorghe Cardaș, *Tratat de bibliografie*, plagiat, Al.-Sadi Ionescu, Ioan Bianu
Key words: Romanian Academy Library, Gheorghe Cardaș, *Tratat de bibliografie (Treatise on Bibliography)*, plagiarism, Al.-Sadi Ionescu, Ioan Bianu

1. Gheorghe Cardaș (1899-1983) – scurtă biografie

Gheorghe Cardaș s-a născut la 1 aprilie 1899 în localitatea Drăgușeni din fostul județ Baia (actualmente Suceava). A urmat studiile gimnaziale și liceale la Fălticeni, București și Roman, unde și-a luat „diploma de bacalaureat în septemvrie 1921”[1]. Se înscrie apoi la Facultatea de Litere și Filosofie din București, unde, în anul 1924, după absolvirea studiilor universitare, obține „diploma de licență, specialitatea principală limba și literatura română, cu

[1] Cardaș 1938, p. 3.

mențiunea «magna cum laude»”[2]. Urmează, între anii 1924 și 1926, „cursurile de doctorat în istoria literaturii române, la aceeași facultate”[3], iar între anii 1926 și 1927 merge la Paris, unde urmează „cursurile de doctorat în literatură comparată, de la Facultatea de Litere (Sorbona), din Paris, audiind prelegerile vestiților profesori de la «Sorbona» și de la «Collège de France» J. Bédier, F. Baldensperger, G. Cohen, M. Roque etc...”[4].

Tot el afirmă, în *Memoriu de titluri și lucrări*, că a fost „timp de mai mulți ani funcționar superior la Biblioteca Academiei Române”[5], fără a menționa și perioada, însă adaugă faptul că a lucrat „la completarea tomului III din marea publicație «Bibliografia românească veche»”[6]. El a avut un parcurs destul de interesant, întrucât, în afară de Biblioteca Academiei Române, unde a lucrat din anul 1921 până în 1933[7] sub directa îndrumare a lui Al. Sadi-Ionescu și Ioan Bianu, a fost profesor de limba română la „Seminarul [Teologic Ortodox, n.n.] «Nifon Mitropolitul» și la Liceul «Matei Basarab» din București; iar în ultimii 7 ani [1931-1938, n.n.], la «Liceul Internat» din Buftea”[8]. Apoi a predat, până în 1943, ca profesor secundar în București[9].

La 2 februarie 1930 fusese ales membru al Societății Scriitorilor Români și a colaborat, începând cu anul 1916, cu mai multe reviste precum: *Adevărul literar și artistic* (București), *Albina* (București), *Arta* (București), *Boabe de grâu* (București), *Cohorta noastră* (București), *Convorbiri literare* (București), *Cugetul românesc* (București), *Duminica poporului* (București), *Făt-Frumos* (Suceava), *Flamura* (Craiova), *Floarea Soarelui* (București), *Ion Creangă* (Bârlad), *Junimea literară* (Cernăuți), *Mișcarea literară* (București), *Neamul românesc pentru popor* (București), *Prietenii istoriei literare* (București), *Revista aromânească* (București), *Revista istorică* (București), *Revista „Liceului internat” Buftea* (Buftea), *Revista macedoromână* (București), *Șezătoarea* (Fălticeni), *Țara de Jos* (Bârlad), *Universul literar* (București), *Vestitorul satelor* (Fălticeni), *Viitorul țării* (Bacău) ș.a.[10].

[2] *Ibidem*, p. 3.
[3] *Ibidem*, p. 3.
[4] *Ibidem*, p. 3.
[5] *Ibidem*, p. 4.
[6] *Ibidem*, p. 4.
[7] Buluță, Petrescu, Vasilescu 2011, p. 58.
[8] Cardaș 1938, p. 4.
[9] D[atcu] 2004, p. 93.
[10] Cardaș 1938, p. 4-6.

Între anii 1950 și 1953 a lucrat ca *referent științific*[11] sau ca *cercetător științific*[12] la Institutul de Istorie al Academiei Române, iar în perioada 24.II.1959 – 22.II.1964 a fost deținut politic, fiind închis la penitenciarele Jilava și Gherla[13].

Gheorghe Cardaș s-a stins din viață pe 17 aprilie 1983[14], la București, „după ce împlinise vârsta de 84 de ani [...] unul din cei mai însemnați bibliografi din deceniile III-VIII”[15].

2. Funcționar la Serviciul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române (1921-1933)

Revenind la perioada în care a lucrat la Biblioteca Academiei Române, respectiv anii 1921-1933, acesta a publicat în 1931 la Tipografia „Bucovina” un *Tratat de bibliografie*[16], lucrare ce a stârnit o furtună de reacții în presa interbelică din acel an (**Fig. 1**).

Acest episod controversat din biografia lui Gh. Cardaș trebuie amintit deoarece are legătură directă cu Al. Sadi-Ionescu, mentorul său, și cu Biblioteca Academiei, unde a lucrat o vreme.

Autorul prezintă pe scurt, în *Introducere*, câteva nume de precursori care stau la baza începuturilor bibliografiei românești, ca de exemplu: Vasilie Popp, Dimitrie Iarcu, G. Popescu, George Bengescu, Constantin Erbiceanu, Gheorghe Adamescu, Toma G. Bulat[17]. Sunt amintite apoi marile opere bibliografice editate de Academia Română, precum: „*Bibliografia românească veche* (1508-1817), de I. Bianu și Nerva Hodoș; *Publicațiunile periodice românești* de N. Hodoș și Al. Sadi-Ionescu; *Catalogul manuscriptelor românești* de I. Bianu și R. Caracaș și *Catalogul manuscriptelor grecești* de C. Litzica”[18], pe care le cataloghează drept „cele mai remarcabile publicațiuni pe care le-a dat, până acum, știința bibliografică la noi”[19].

Acesta continuă cu progresul bibliografiei românești, continuat în perioada de după Primul Război Mondial de către „«Muzeul Limbii Române» și «Institutul

[11] D[atcu] 2004, p. 93.
[12] Buluță, Petrescu, Vasilescu 2011, p. 58.
[13] Mai multe informații legate despre perioada detenției se regăsesc în *Fișa matricolă penală* a acestuia cf. https://www.iiccmer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*C*C%2002.%20Caras%20-%20Cernauti*Cardas%20Gheorghe%20Gh (accesat la 11.04.2024).
[14] Buluță, Petrescu, Vasilescu 2011, p. 58.
[15] Păun 1983, p. 15.
[16] Cartea se află în colecțiile Bibliotecii Academiei Române, având cota I 101865.
[17] Cardaș 1931b, p. I.
[18] *Ibidem*.
[19] *Ibidem*.

de Istorie Naturală» din Cluj și de «Institutul Social Român» din București”[20] și care nu reprezintă altceva, după spusele lui, decât un bun început.

Introducerea se încheie cu aceste cuvinte: „În această lume de amatori pasionați ai fișelor îmi îndrept și eu acest mic tratat de bibliografie, – prima încercare în acest sens la noi –, cu nădejdea că voi putea fi de folos, celor care se ocupă de lucrări bibliografice. *Gh. Cardaș*. Noembrie 1930, București”[21] (**Fig. 2**).

Cuprinsul lucrării se întinde de la pagina 383 până la pagina 389, fiind amintite lucrări precum *Bibliografia românească veche* (1508-1830), *Bibliografia românească modernă* (1831-), *Bibliografia periodicelor românești (ziare, reviste, gazete)* ș.a.[22]

Astfel, pe ultima pagină a *Tratatului de bibliografie* se face următoarea precizare:

„De același[i] autor vor apare:

a) Lucrări bibliografice:

1. – *Bibliografia literaturii populare românești.*
2. – *Bibliografia călătorilor străini la Românii din Peninsula Balcanică*. Dela 1159-1900.
3. – *Bibliografia călătorilor străini în Principatele Române*. Dela 1246-1900. 2 volume
4. – *Bibliografia românească modernă*. Dela 1831 până în zilele noastre.

b) Lucrări bibliologice:

1. – Manual de bibliologie.
2. – Curs complet de bibliografie românească.
3. – Despre bibliotecile noastre vechi.
4. – Îndreptar pentru organizarea bibliotecilor populare”[23] (**Fig. 3**).

Din lista lucrărilor lui Gh. Cardaș, aflate în manuscris, se pot reține două titluri aflate în curs de publicare, și anume: *Bibliografia românească modernă. Dela 1831 până în zilele noastre* și *Curs complet de bibliografie românească*.

De-aici se poate deduce faptul că el lucra, în cadrul Bibliotecii Academiei, la *Bibliografia românească modernă*, pe care dorea să o publice individual (?), și că mai avea în plan și un curs de bibliografie românească, lucrări care nu s-au mai materializat niciodată, așa cum vom arăta în continuare, tocmai din cauza acestui *Tratat de bibliografie*.

[20] *Ibidem*, p. II.
[21] *Ibidem*.
[22] *Ibidem*, p. 384.
[23] *Ibidem*, p. 391.

3. Epopeea plagiatului cărții lui Gheorghe Cardaș: *Tratat de bibliografie* (1931)

Astfel, în nr. 2741 al ziarului *Lupta* din București, care a apărut pe 24 decembrie 1930, pe două coloane este publicat un articol intitulat „Un caz «sui-generis» de plagiat. Isprava unui funcționar dela Academia Română", care nu este asumat de nimeni. Autorul amintit, respectiv Gheorghe Cardaș, este descris astfel: „funcționar al Academiei Române de la secția manuscriselor și, prin cercetările sale de bibliograf, a ajuns asistent universitar"[24].

Acest text este prima recenzie la cartea lui Gh. Cardaș, care se dorea inițial a fi făcută într-o notă pozitivă, însă, conform autorului acelui articol, a rezultat altceva, și anume: „suntem în fața unui foarte ciudat caz de plagiat, produs nu numai în stil vast, dar și în condițiuni cu totul neobișnuite"[25].

În continuare, este explicat modul în care este structurată cartea și cum a fost comis plagiatul: „Volumul d-lui Cardaș s'ar putea împărți în două părți. În prima parte a volumului, până la pag. 115, e vorba de *Noțiuni generale de bibliografie*. A doua parte, ce formează restul volumului, se referă la *bibliografia românească*. Or, aproape întreaga parte întâia, ce formează cele 115 pagini dela începutul volumului, este un plagiat după modelul francez, după care d. bibliograf Cardaș nu a compilat *ci a tradus cuvânt cu cuvânt, dând apoi această traducere amorfă drept opera sa originală*. Oare manualul institutului bibliografic este o lucrare pe care oricine se poate face stăpân, dând-o ca a sa? Nu este aceasta un caz de îndrăzneț plagiat?"[26]

În continuare sunt prezentate o serie de pasaje plagiate de Gh. Cardaș, ba, mai mult, traducerea însăși fiind una cu greșeli: „Zeci de titluri și pagini de text, copiate fără cea mai mică sfială. Și cel puțin n'a făcut o traducere corectă: bibliograful asistent nu știe gramatica elementară: «regulile se refer» sau «operele scrise ce sunt a se bibliografia se prezint sub diferite forme, ca opere separate în volum unic sau în volume multiple, în plachete sau broșuri»"[27].

La final, autorul anonim al textului amintește „operele" (!) aflate în manuscris care urmau a fi publicate în viitor: „vedem la urma volumului că d. Cardaș anunță și alte lucrări, cum ar fi *Bibliografia călătorilor străini în principatele române* ca fiind de «același autor». De care autor?... Cardaș?... Autorul francez?... Sau poate mai există încă un autor-victimă? Ne-ar interesa să știm ce cred specialiștii și intelectualii despre acest caz"[28].

---

[24] Un caz 1930, p. 2.
[25] *Ibidem*.
[26] *Ibidem*.
[27] *Ibidem*.
[28] *Ibidem*.

Articolul se încheie în mod devastator pentru autorul cărții, care fusese prins la furat, cu următoarea întrebare retorică: „Ce crede Academia?”[29] Întrebarea i se adresează, indirect, lui Ioan Bianu, care în anul 1930 era atât președintele Academiei Române, cât și directorul Bibliotecii Academiei[30].

O lună mai târziu, tot în ziarul *Lupta*, apărea, în nr. 2767 din 29 ianuarie 1931, un scurt articol, nefiind semnat de vreun autor, la fel ca primul text din decembrie 1930, și anume: „Furt de manuscrise dela Academia Română. Grave acuzațiuni contra unui plagiator”[31].

După o investigație serioasă și amănunțită asupra plagiatului comis de Gh. Cardaș, prin care și-a însușit *Tratatul de bibliografie*, un mare specialist al biblioteconomiei românești, în persoana profesorului Nicolae Georgescu-Tistu, afirmă că s-a produs „un furt de manuscrise, o afacere destul de senzațională ce s-a petrecut la Academia Română”[32].

În cuprinsul articolului sunt făcute următoarele afirmații: „Au dispărut dela Academie [din Bibliotecă, n.n.] un manuscris al fostului bibliotecar, defunctul Sadi-Ionescu, un om care și-a închinat viața științei bibliografice. Cardaș e acuzat că a furat manuscrisul lui Sadi-Ionescu, cuprinzând *Instrucțiuni regulamentare de organizare*, pentu uzul Academiei. Fără să știe că Sadi-Ionescu tradusese din manualul Institutului dela Bruxelles și că manuscrisul nu era destinat publicării, Cardaș, crezând că e operă originală a lui Sadi-Ionescu, l-a publicat pe numele său (Cardaș). Acelaș[i] Cardaș e acuzat că și-a însușit și alte manuscrise, opere originale ale lui Sadi-Ionescu, cum ar fi o importantă Bibliografie a călătorilor streini în principatele române. Cardaș avea în paza sa, căci e funcționar la Academie, aceste manuscrise. Se pare că manuscrisele s’au dat acum în paza altui funcționar; se pune întrebarea dacă între timp Cardaș nu a distrus sau nu și-a însușit parte din manuscrisele lui Sadi-Ionescu, pe cari familia defunctului le-a donat Academiei, tocmai ca să poată fi ferite de posibilitatea a se pierde!”[33] (**Fig. 4**).

Textul se încheie cu aceeași întrebare retorică, adresată implicit lui Ioan Bianu: „Cum răspunde Academia [și Biblioteca, n.n.], de aceste manuscrise de o incontestabilă valoare?”[34]

Cert este că acest scandal, departe de a fi aplanat, a suscitat o vreme interesul, oglindindu-se în paginile presei interbelice, așa cum vom arăta în continuare.

De reținut o idee din acest articol: Cardaș furase un manuscris din colecția lui Al. Sadi-Ionescu pe care și l-a însușit în *Tratatul de bibliografie*, dimpreună

[29] *Ibidem*.
[30] Rusu 2023, p. 204.
[31] Furt 1931, p. 3.
[32] *Ibidem*.
[33] *Ibidem*.
[34] *Ibidem*.

cu alte manuscrise originale ale primului, și pe care anunțase că avea să le publice în viitor.

La câteva zile distanță, mai precis duminică, 1 februarie 1931, a apărut în nr. 530 din *Adevĕrul literar și artistic* un articol intitulat „Un plagiat sinistru", sub semnătura lui Al. Demetriade[35].

Acesta oferă, pe două coloane, mai multe exemple de pasaje pe care Gh. Cardaș le-a plagiat din *Manuel du Rèpertoir Bibliographique Universel* (1907)[36]. Acest manual fusese tradus „într'un curs manuscris de biblioteconomie – c. 1000 file, – ținut de răposatul Al. Sadi-Ionescu – fost bibliotecar al Academiei Române – la Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie, în 1925-1926"[37].

În continuare, autorul afirmă că, „fiind primul curs de acest fel inaugurat la noi, Al. Sadi-Ionescu, bibliotecar de mare merit, primul care a introdus în Țara Românească concepția modernă a bibliotecii, aplicând-o cu deosebită stăruință și succes la Biblioteca Academiei Române, Sadi-Ionescu zic a utilizat în mare măsură *Manuel du Rèpertoir Bibliographique Universel*, adnotându-l însă din belșug cu experiența unei întregi vieți de muncă în această direcție. Și, desigur, dacă s'ar fi gândit vreodată să publice într'o formă sau alta acel curs, păstrat acum la Arhivele Statului, i-ar fi dat în întregime expunerii o formă personală menționând ceea ce[38] datorează originalului francez. De aceasta nu ne îndoim, cunoscându-i probitatea științifică"[39].

După ce mai este dat încă un exemplu de pasaj plagiat, autorul revine la manuscrisele lui Al. Sadi-Ionescu, care fuseseră donate Bibliotecii Academiei Române de către familia acestuia în anul 1928. Astfel, „inventariate sumar de Gh. Cardaș, funcționar al Academiei, manuscrisele conțin următoarele lucrări: 1) Bibliografia călătorilor străini prin țările române; 2) Bibliografia românească modernă, dela 1831; 3) Enciclopedia română; 4) Contribuțiuni la Repertoriul Bibliografic Universal"[40].

Ca o stranie coincidență, este amintit următorul eveniment bizar: „din sala catalogului Academiei Române dispare, în primăvara sau vara anului 1930, un caet manuscris rămas dela Al. Sadi-Ionescu, cuprinzând instrucțiuni pentru întocmirea fișelor și catalogului Bibliotecii Academiei Române"[41].

Lucrările sunt anunțate la sfârșitul *Tratatului de bibliografie* publicat de Cardaș în 1931, pe care autorul, cu multă ironie, o descrie astfel: „Extraordinară

---

[35] Autorul nu există, ci face trimitere la Alex. Demetriade, publicist de la sfârșitul secolului al XIX-lea; cf. Straje 1973, p. 211. După stilul de scriere, credem că este vorba, în realitate, așa cum vom arăta în continuare, despre profesorul Nicolae Georgescu-Tistu.
[36] Demetriade 1931, p. 3.
[37] *Ibidem*.
[38] În text apare scris *ceeace*.
[39] Demetriade 1931, p. 3.
[40] *Ibidem*.
[41] *Ibidem*.

activitate, nu? Muncă asiduă de zeci de ani! Da, dar munca asiduă a lui Al. Sadi-Ionescu, care toată viața s'a ocupat cu călătorii străini în țările române și cu bibliografia românească modernă, pe care le avea de mult gata pentru tipar. Și n'ar fi exclus ca între lucrările rămase de la Al. Sadi-Ionescu să mai fi fost și altele, tocmai cele anunțate de Gh. Cardaș, eruditul nostru autor, că le va publica *în curând*. Și s'ar putea ca acele opere, din nebăgare de seamă (?), să fi fost trecute cu vederea la inventarierea lor sumară făcută tot de Gh. Cardaș, același cu autorul nostru"[42].

Concluzia, în urma analizării plagiatului comis de Cardaș, este una singură: „e neîndoios că, cel puțin în parte, în cea mai mare parte, acest faimos *Tratat de bibliografie* al lui Gh. Cardaș este pur și simplu textul tradus de Al. Sadi-Ionescu pentru Biblioteca Academiei Române, text fost până anul trecut [1930, n.n.] în posesia Academiei și dispărut misterios"[43].

Articolul se încheie cu două întrebări, perfect justificate: „Mai poate rămâne acest autor asistent universitar, numit pe baza unor lucrări însușite pe nedrept? Mai poate rămâne funcționar al Academiei Române, depozitara atâtor lucruri de preț din trecutul nostru?"[44]

Reacția lui Gheorghe Cardaș nu întârzie să apară și va fi publicată pe două coloane în ediția de duminică, 1 februarie 1931, a ziarului *Universul*. Sub titlul *Calomniator*, acesta va încerca, fără succes, să se disculpe și să răspundă acuzațiilor de plagiat venite din partea lui Nicolae Georgescu-Tistu pe care-l va acuza la rândul său că dorește să se erijeze în bibliograf oficial din cauză că, spre deosebire de el, „nu s'a angajat până acum la lucrări mai grele"[45].

Acesta, încercând să justifice lista lucrărilor în curs de apariție de la sfârșitul *Tratatului de bibliografie*, va spune că „Bibliografia românească modernă de la 1831 până în zilele noastre, împreună cu Bibliografia românească veche (1817-1830) şi suplimentul la volumele apărute sunt lucrări pe care le fac sub directa conducere a d-lui prof. I. Bianu, preşedintele Academiei Române, şi ele constituesc îndeletnicirea mea profesională la această instituţie"[46].

Articolul său se încheie cu faptul că toate acuzațiile lui Nicolae Georgescu-Tistu nu sunt altceva decât acuze nedrepte și minciuni la adresa persoanei sale, aduse fără dovezi.

Cert este că trei zile mai târziu, miercuri, 4 februarie 1931, avea să apară în ziarul *Lupta* un alt text legat de plagiatul lui Cardaș, care se intitulează „Un aventurier al manuscriselor. Hoțul păcălit sau răzbunarea mortului".

---

[42] *Ibidem*.
[43] *Ibidem*.
[44] *Ibidem*.
[45] Cardaș 1931a, p. 2.
[46] *Ibidem*.

Autorul anonim, care semnează doar Rep[orter][47], va analiza pe două coloane cea de-a doua parte a *Tratatului de bibliografie*, unde arată că este plagiată tot după *Manuel du Répertoire Bibliographique Universel* (1907), cu schimbarea unor titluri de periodice franceze cu unele românești. Acesta continuă, spunând că, „cercetând mai de aproape modul cum reproduce Cardaș modelele franceze, ai impresia că acest plagiator a căzut din lună în bibliografie”[48].

La sfârșitul articolului sunt date ca exemple câteva titluri din lucrări rămase în manuscris de la Al. Sadi-Ionescu, care au fost însușite de Cardaș și pe care voia să le publice în nume propriu: „Noi ştim că la Biblioteca Academiei Române se află un manuscris care poartă titlul: *Bibliografia românească modernă: 1831*. Cuprinde câteva mii de fişe, în câteva zeci de cutii, dar are alt autor: Sadi-Ionescu, a cărui operă a fost donată de familie Academiei, iar Academia a dat-o în păstrarea lui... Cardaş! Manuscrisul este neterminat şi aşteaptă un continuator devotat şi altruist”[49].

Articolul se încheie cu faptul că acest scandal este extrem de neplăcut pentru renumele Bibliotecii Academiei Române, pornit din partea unui „tânăr, dar îndrăzneț aventurier al manuscriselor, plagiatorul Cardaș, (...) lăsat a fura meritul și opera mortului [Al. Sadi-Ionescu, n.n.]”[50].

După alte trei zile, sâmbătă, 7 februarie 1931, va fi publicat tot în ziarul *Lupta* un articol anonim intitulat *Scandalul Cardaș*, unde autorul vine cu un drept la replică intitulat „lămurire pentru publicul de bună credință”[51].

De data aceasta, Gheorghe Cardaș, în încercarea de a-și justifica plagiatul, încearcă să dea vina pe tipografia care a tipărit cartea sa fără trimiteri bibliografice: „Am lucrat cartea mea, cu tot aparatul ştiinţific al notelor, citatelor şi trimiterilor etc. «Trimiterile din subsolul paginilor au fost dislocate de tipografie, adunate în număr curent şi reţinute cu intenţia de a se adăoga la sfârşitul cărţii». «Culegătorul, văzând că i s’a dat dispoziţie să disloce notele din josul paginilor, a crezut că, în general, AUTORUL ar fi renunţat la citate, şi el – lucrătorul – şi-a închipuit că face o utilă corectură, suprimând din text şi numărul curent al trimiterilor, ghilimelele de deschidere şi închidere». «Retragerea de la librării a lucrării greşit imprimate, din vina exclusiv a tipografiei, deşi s’a făcut imediat» ce-am observat «toate acele omisiuni, totuşi n’a folosit la nimic, întrucât pornirea atacurilor a dovedit, că unele exemplare intraseră deja în mâna

[47] Profesorul Nicolae Georgescu-Tistu afirmă că autorul real care semnează aceste texte sub pseudonimul „Rep[orter]” nu este altcineva decât „Alexandru Bogdan, ziarist și rudă cu răposatul Al. Sadi-Ionescu”; cf. Georgescu-Tistu 1937, p. 406.
[48] Rep[orter] 1931, p. 2.
[49] *Ibidem*.
[50] *Ibidem*.
[51] Scandalul 1931, p. 2.

publicului». Citatele din prezenta lămurire fac parte din actele care vor dovedi cu prisosinţă nevinovăţia mea”[52].

Textul continuă în această notă plină de ironie: „faimosul Cardaș (!) începe să mărturisească omisiunea unor «ghilimele» și «trimiteri», cu alte cuvinte începe să restituie altora ceea ce nu era al său”[53]. Mai departe, autorul spune că aspectul pe care „nu-l va putea nimici prin nicio acuzație, oricât de trasă de păr, contra tipografiei este următorul: noțiunile generale de bibliografie sunt opera Institutului de la Bruxelles, în traducerea lui Sadi-Ionescu; Bibliografia călătorilor străini, Bibliografia românească modernă etc., etc., opere anunțate ca ale lui Cardaș de către acest persecutat de tipografi (!), sunt operele lui Sadi-Ionescu și ele așteaptă un om cinstit care să le continue”[54].

Articolul se încheie astfel: „Cardaș recunoaște, așadar, că s’a omis să se arate ce era al lui Sadi-Ionescu și al altora. Restul nu are importanță”[55].

În ziarul *Epoca* de la 8 februarie 1931 va apărea, pe pagina a doua, un articol semnat de Dinu Roco (!), intitulat „Plagiatul”. Autorul nu menționează numele plagiatorului din cauză că „s’a făcut destulă vâlvă în jurul acestui manual, ca să nu mai fie nevoe să vorbim de el”[56].

Aduce în discuție, în schimb, acuzația autorului față de greșeala, intenționată sau nu, a tipografiei: „Dacă s’a întâmplat ca textul d-lui Cardaș să se potrivească cu altul scris mai înainte, e cam greu de crezut că ar fi vinovaţi tipografii. Un tipograf face ceea ce i se porunceşte. Nu poate şi nu are curajul să colaboreze cu autorul. În ziare într’adevăr se văd multe greşeli de tipar care se poate întâmpla să denatureze sensul unei fraze, dar aceasta se datorește grabei cu care se tipăreşte o gazetă. La o carte nu se lucrează cu atâta grabă şi de obicei corectura e revăzută de autor. Mai ales la o carte care nu are niciun interes de actualitate, greşelile de tipar nu se prea pot strecura. Şi pe urmă, oricâtă indiferenţă ar fi manifestat d. Cardaş pentru faimosul d.sale tratat de bibliografie, nu prea este[57] de crezut că n’a cercetat înainte de tipărire corecturile cărţii sale. Dar este treaba d-lui Cardaș să se descurce de învinuirile ce i se aduc. Nu e nici primul şi probabil nu va fi nici ultimul care plagiază sau care e acuzat de plagiat. Cazurile acestea însă, cât se poate de regretabile şi de condamnabile, se repetă de la un timp cam des. Nu rareori[58] ai ocazia să citeşti în ziare proza cuiva care până atunci se

[52] *Ibidem*.
[53] *Ibidem*.
[54] *Ibidem*.
[55] *Ibidem*.
[56] Roco 1931, p. 2.
[57] În text apare *ese*.
[58] În text apare *rare ori*.

bucura de stima multora, pusă pe două coloane, din care reiese[59] vădita vinovăţie a autorului. Plagiatul n'a ocolit aproape niciun gen"[60].

Articolul se încheie cu o tristă concluzie: „hotărât lucru, tocmai sănătoşi nu sunt cei cari plagiază. Dacă ar judeca normal, n'ar face aşa"[61].

Profesorul Nicolae Georgescu-Tistu va publica în ediția de duminică, 8 februarie 1931, la pagina 7 a ziarului *Adevĕrul literar şi artistic* un scurt articol, intitulat „Pentru a lămuri un plagiat".

Fiind pusă la îndoială paternitatea manuscrisului *Cursului de biblioteconomie*, pe care Al. Sadi-Ionescu l-a predat între anii 1925 și 1926 la Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie din cadrul Arhivelor Statului București, autorul vine cu trei fotografii în facsimil (filele 350-352), pe care le citase Gh. Cardaș în *Tratatul de bibliografie*.

Acesta constată, în mod cu totul bizar, faptul că, la câteva zile de la publicarea primului său text legat de plagiatul lui Cardaş, a fost regăsit un alt manuscris al cursului lui Al. Sadi-Ionescu[62].

Răspunzând acuzațiilor de invidie „profesională" aduse de către Gh. Cardaș, profesorul Nicolae Georgescu-Tistu îi răspunde într-un mod extrem de elegant, dar fără a fi pedant: „N'am avut invidie, cu atât mai puţin ură contra d-lui Cardaş. Dimpotrivă[63], am ţinut să colaboreze în secţia bibliologică a Institutului social, în care lucram şi eu. Când am fost invitat de un coleg să scriu o recenzie asupra Tratatului d-lui Cardaş, am refuzat, ştiind că n'am niciun lucru bun de spus. Ba m'am preocupat un timp să înlesnesc publicarea unor lucrări ale d-lui Cardaş, care intervenise la mine pentru aceasta. Numai când eram convins că Tratatul publicat e un odios plagiat, am socotit o datorie să intervin, fiind succesorul lui Sadi-Ionescu la şcoala de pe lângă Arhivele Statului. D. Cardaş a crezut nimerit să braveze cu un răspuns insolit"[64].

Textul său se încheie cu un îndemn mai degrabă părintesc, prietenesc și colegial decât unul inchizitorial: „Mai bine şi-ar fi făcut un cinstit examen de conştiinţă, şi-ar fi recunoscut greşala – şi-am fi putut astfel toţi cei care-l cunoaştem să ne bucurăm de începutul refacerii sale morale"[65].

Acesta este ultimul text publicat în 1931 cu privire la „epopeea" (!) plagiatului lui Gh. Cardaș cu *Tratatul de bibliografie*, care-i aparține de facto lui Al. Sadi-Ionescu, și la scandalul în care a fost inclusă Academia Română.

---

[59] În text apare *reese*.
[60] Roco 1931, p. 2.
[61] *Ibidem*.
[62] Georgescu-Tistu 1931, p. 7.
[63] În text apare scris *din potrivă*.
[64] Georgescu-Tistu 1931, p. 7.
[65] *Ibidem*.

La cinci ani de la tipărirea cărții, profesorul și bibliologul Ioachim Crăciun de la Cluj a scris o recenzie asupra *Tratatului de bibliografie* pe care o publică în tomul VI (1931-1935) al *Anuarului Institutului de Istorie Națională*.

Profesorul Ioachim Crăciun își începe și textul cu demascarea plagiatului cărții: „acest tratat de bibliografie, dacă ar aparținea autorului, ar constitui prima încercare românească de a se publica un îndreptar asupra metodologiei bibliografice, atât de imperios necesară în preocupările științifice actuale. Din nenorocire pentru dl. Cardaș, pe care-l știam atât de însuflețit pentru bibliografie și atât de pasionat funcționar la Biblioteca Academiei Române, cea mai mare parte a tratatului îl formează cursul răposatului Al. Sadi-Ionescu, fost bibliotecar al Academiei Române, ținut la Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie din București în anul 1925-1926”[66].

Acesta continuă: „copiat nedibaciu și împărțit în capitole și subcapitole, altfel decât e la Sadi-Ionescu, tratatul acesta nu oglindește clar nici părerile fostului bibliotecar de la Academie și nu e, firește, nici o contribuție personală a dlui Gh. Cardaș. Încât ne îndoim că el ar putea servi scopului pentru care a fost publicat”[67].

După ce explică mai departe confuzia făcută de Gheorghe Cardaș cu privire la normele bibliografice aplicate în Biblioteconomie, afirmă că „totuși am fi nedrepți cu autorul, dacă ne-am opri numai la această parte de impietate față de amintirea regretatului Sadi, atât de bun și mărinimos cu elevii și colaboratorii săi de la Academie. Dl Cardaș are și o parte originală și de mare valoare: Bibliografia bibliografiilor românești de la sfârșitul volumului, în care materialul e grupat după sfera conținutului (bibliografii de bibliografii, periodice bibliografice, bibliografii individuale, bibliografii generale românești etc.) și după specialități (bibliografii istorice, filologice, geografice etc.). Sunt și opere bibliografice puțin cunoscute, aflate de autor la Academia Română sau în reviste mai greu de găsit”[68].

Recenzia profesorului Ioachim Crăciun se încheie cu următoarea întrebare retorică: „Cum se poate însă ca dl. Cardaș să vorbească 277 de pagini despre metodologie bibliografică, iar în paginile următoare (278-289) să ne dea o bibliografie a bibliografiilor atât de nemetodică în ce privește notația bibliografică?”[69]

Un an mai târziu de la publicarea acestei recenzii, mai precis în 1937, apărea în *Revista istorică română* un text semnat de profesorul și bibliologul Nicolae Georgescu-Tistu, care nu era altceva decât o recenzie la articolul lui Ioachim Crăciun, intitulat *Bibliografii românești apărute între 1930 și 1935*.

---

[66] Crăciun 1936, p. 716.
[67] *Ibidem*.
[68] *Ibidem*.
[69] *Ibidem*.

Acesta afirmă următoarele despre *Tratatul de bibliografie* al lui Gheorghe Cardaș: „regret că trebuie să amintesc un lucru prea trist, care mai bine ar fi fost dat uitării, dar recenzentul mă citează și forțează astfel mărturia mea”[70]. Textul pare mai degrabă o critică la modul de recenzare al lui Ioachim Crăciun și mai puțin asupra cărții lui Cardaș, pe care-l consideră „subiect închis”[71].

În loc de concluzii

Cum s-a încheiat acest episod trist din biografia lui Gheorghe Cardaș este cât se poate de evident.

După cei 12 ani lucrați în Biblioteca Academiei Române, a fost „eliberat” (!) din funcția sa de la secția de manuscrise în cea mai mare discreție, cel mai probabil de către Ioan Bianu, directorul Bibliotecii Academiei. Dovada cea mai clară în acest sens este mențiunea din autobiografia sa (1938), unde spune că a fost „timp de mai mulți ani funcționar superior la Biblioteca Academiei Române”[72], fără a preciza alte lucrări în afară de tomul al III-lea de la *Bibliografia românească veche*, unde nici măcar nu este amintit (!) între autori sau colaboratori.

List of illustrations

Fig. 1 – Gh[eorghe]. Cardaș, *Tratat de bibliografie (Treatise on Bibliography)*, [București], Printing house «Bucovina», 1931 – **cover** (Romanian Academy Library, call number I 101865)
Fig. 2 – Gh[eorghe]. Cardaș, *Tratat de bibliografie (Treatise on Bibliography)*, [București], Printing house «Bucovina», 1931 – ***Foreword,* p. II** (Romanian Academy Library, call number I 101865)
Fig. 3 – Gh[eorghe]. Cardaș, *(Treatise on Bibliography)*, [București], Printing house «Bucovina», 1931, **p. 391** (Romanian Academy Library, call number I 101865)
Fig. 4 – „**Furt de manuscrise de la Academia Română. Grave acuzațiuni contra unui plagiator**”, in *Lupta*, issue 2767, X, 1931, p. 3 (Romanian Academy Library, call number P. IV 5488)

[70] Georgescu-Tistu 1937, p. 406.
[71] *Ibidem*.
[72] Cardaș 1938, p. 4.

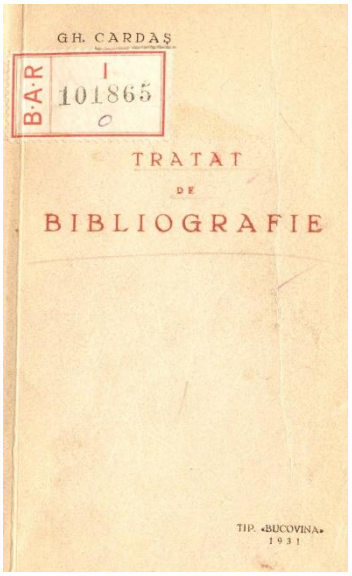
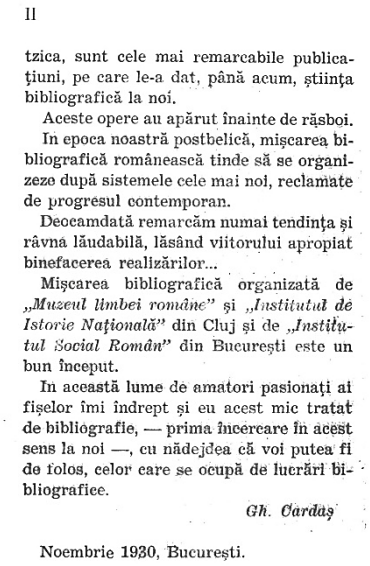

Fig. 1 – Gh[eorghe]. Cardaș, *Tratat de bibliografie*, [București], Tip. «Bucovina», 1931 – **coperta** (Biblioteca Academiei Române, cota I 101865)

II

tzica, sunt cele mai remarcabile publicaţiuni, pe care le-a dat, până acum, ştiinţa bibliografică la noi.

Aceste opere au apărut înainte de războiu.

In epoca noastră postbelică, mişcarea bibliografică românească tinde să se organizeze după sistemele cele mai noi, reclamate de progresul contemporan.

Deocamdată remarcăm numai tendinţa şi râvna lăudabilă, lăsând viitorului apropiat binefacerea realizărilor...

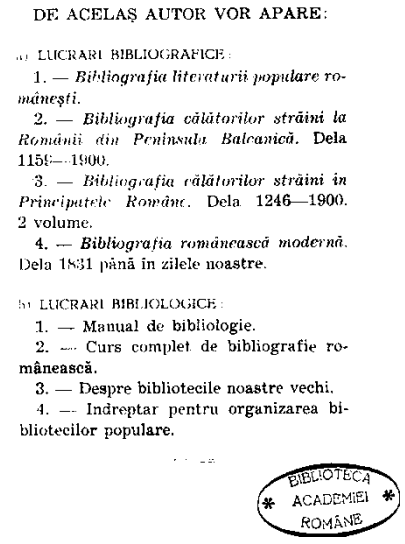
Mişcarea bibliografică organizată de *„Muzeul limbei române"* şi *„Institutul de Istorie Naţională"* din Cluj şi de *„Institutul Social Român"* din Bucureşti este un bun început.

In această lume de amatori pasionaţi ai fişelor îmi îndrept şi eu acest mic tratat de bibliografie, — prima încercare în acest sens la noi —, cu nădejdea că voi putea fi de folos, celor care se ocupă de lucrări bibliografice.

Gh. Cardaș

Noembrie 1930, Bucureşti.

Fig. 2 – Gh[eorghe]. Cardaș, *Tratat de bibliografie*, [București], Tip. «Bucovina», 1931 – ***Introducere*, p. II** (Biblioteca Academiei Române, cota I 101865)

DE ACELAŞ AUTOR VOR APARE:

a) LUCRARI BIBLIOGRAFICE:

1. — *Bibliografia literaturii populare româneşti.*
2. — *Bibliografia călătorilor străini la Românii din Peninsula Balcanică.* Dela 1150—1900.
3. — *Bibliografia călătorilor străini în Principatele Române.* Dela 1246—1900. 2 volume.
4. — *Bibliografia românească modernă.* Dela 1831 până în zilele noastre.

b) LUCRARI BIBLIOLOGICE:

1. — Manual de bibliologie.
2. — Curs complet de bibliografie românească.
3. — Despre bibliotecile noastre vechi.
4. — Indreptar pentru organizarea bibliotecilor populare.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

Fig. 3 – Gh[eorghe]. Cardaș, *Tratat de bibliografie*, [București], Tip. «Bucovina», 1931, **p. 391** (Biblioteca Academiei Române, cota I 101865)

Furt de manuscr.se dela Academia Română

Grave acuzaţiuni contra unui plagiator

Acum câtva timp, ziarul nostru a pus pe două coloane o parte din volumul d-lui Gh. Cardaş, „Tratat de bibliografie", şi „Manualul Institutului dela Bruxelles". Din această confruntare, a reeşit cu atâta preciziune că d. Cardaş plagiase manualul francez, încât nici până azi plagiatorul nu a putut răspunde la acuzaţiunile ce i-am adus.

Văzând că la urma volumului său, — „său" e un fel de a vorbi, — plagiatorul anunţă ca a sa, şi o lucrare despre călătorii streini, ne întrebam, dacă această lucrare e în adevăr a sa, sau şi pe aceasta a şterpelit-o de pe undeva.

La întrebarea noastră răspunde un articol al d-lui N. Georgescu-Tistu, un sârguitor specialis, a cărui cultură şi specializare i-a permis investigaţuni precise. D-sa denunţă un furt de manuscrise, o afacere destul de senzaţională, ce s'a petrecut la Academia Română.

Au dispărut dela Academie, un manuscris al fostului bibliotecar, defunctul Sadi Ionescu, un om care şi-a închinat viaţa ştinţei biliografice.

Cardaş e acuzat că a furat manuscrisul lui Sadi-Ionescu, cuprinzând *Instrucţiuni regulamentare de organizare*, pentru uzul Academiei. Fără să ştie că Sadi-Ionescu traduse se din manualul Institutului dela Bruxelles, şi că manuscrisul nu era destinat publicării, Cardaş, crezând că e opera originală a lui Sadi-Ionescu, l-a publicat pe numele său (Cardaş).

Acelaş Cardaş e acuzat că şi-a însuşit şi alte manuscrise, opere originale ale lui Sadi-Ionescu, cum ar fi o importantă Bibliografie a călătorilor streini în principatele române.

Cardaş avea în paza sa, căci e funcţionar la Academie, aceste manuscrise.

Se pare că manuscrisele s'au dat acum în paza altui funcţionar; se pune însă întrebarea dacă între timp Cardas nu a distrus sau nu şi-a însuşit parte din manuscrisele lui Sadi-Ionescu, pe cari familia defunctului le-a donat Academiei, tocmai ca să poată fi ferite de posibilitatea a se pierde!

Cum răspunde Academia, de aceste manuscrise de o incontestabilă valoare?

Dar acest scandal are şi alte laturi senzaţionale.

Fig. 4 – „**Furt de manuscrise dela Academia Română. Grave acuzaţiuni contra unui plagiator**", în *Lupta*, nr. 2767, X, 1931, p. 3 (Biblioteca Academiei Române, cota P. IV 5488)

Abrevieri bibliografice

Buluță, Petrescu, Vasilescu 2011 – Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, Emil Vasilescu, *Bibliologi români. Dicționar*, Târgoviște, 2011
Cardaș 1931a – Gh[heorghe] Cardaș, „Calomniator", în *Universul*, nr. 28, XLIX, 1931, p. 2
Cardaș 1931b – Gh[heorghe] Cardaș, *Tratat de bibliografie*, [București], 1931
Cardaș 1938 – Gh[heorghe] Cardaș, *Memoriu de titluri și lucrări*, București, 1938
Crăciun 1936 – Ioachim Crăciun, „Gh. Cardaș, Tratat de bibliografie. [București], Tip. «Bucovina», 1931, in-12º; II+389 p.", în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, VI, 1936, p. 716-717
D[atcu] 2004 – I[ordan] D[atcu], „CARDAȘ, Gheorghe", în Eugen Simion (coord.), *Dicționarul general al literaturii române,* vol. 2 (C-D), București, 2004, p. 93-94
Demetriade 1931 – Al. Demetriade, „Un plagiat sinistru", în *Adevĕrul literar și artistic*, nr. 530, X, 1931, p. 3
Furt 1931 – „Furt de manuscrise dela Academia Română. Grave acuzațiuni contra unui plagiator", *Lupta*, nr. 2767, X, 1931, p. 3
Georgescu-Tistu 1931 – N[icolae] Georgescu-Tistu, „Pentru a lămuri un plagiat", în *Adevĕrul literar și artistic*, nr. 531, X, 1931, p. 7
Georgescu-Tistu 1937 – N[icolae] Georgescu-Tistu, „Crăciun I., Bibliografii românești apărute între 1930 și 1935. Note și recenzii. Cluj, Tipografia «Cartea Românească», 1936, 29 p. (Extras din «Anuarul Institutului de istorie națională», Cluj, vol. VI)", în *Revista istorică română*, VII, 1937, p. 404-411
Păun 1983 – Octavian Păun, „Un bibliograf", în *România literară*, nr. 21, XVI, 1983, p. 15
Rep[orter] 1931 – Rep[orter], „Un aventurier al manuscriselor. Hoțul păcălit sau răzbunarea mortului", în *Lupta*, nr. 2772, X, 1931, p. 2
Roco 1931 – Dinu Roco, „Plagiatul", în *Epoca*, nr. 608, 1931, p. 2
Rusu 2023 – Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române. Dicționar (1866-2022)*, Partea I (A-L), Ediția a VI-a, revăzută și adăugită, Cuvânt-înainte de Acad. Ioan-Aurel Pop, Președintele Academiei Române, București, 2023
Scandalul 1931 – „Scandalul Cardaș", în *Lupta*, nr. 2775, X, 1931, p. 2
Straje 1973 – Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, 1973
Un caz 1930 – „Un caz «sui-generis» de plagiat. Isprava unui funcționar dela Academia Română", în *Lupta*, nr. 2741, IX, 1930, p. 2